

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 80— Cor.
Pe jumătate an . . . 40—
Pe 3 luni . . . 20—
Pe o lună . . . 7—

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 100 franci

Telefon

pentru oraș și Interurban
Nr. 750.

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA
Strada Zrinyi Nr. 1 a.

INSERTIUNILE

se primesc la administrație.
Mulțumite publice și Loc
deschis costă șirul 1 Gor.
Manuscrisurile nu se in-
napolază.

ROMÂNUL

Vorbirea lui Dr. Iuliu Maniu

ținută în 1 Decembrie a. c. în Constituanta din Alba-Iulia.

Onorată Adunare Națională!

Dacă privim șirul nesfârșit al suferințelor grele, cari le-a îndurat Neamul Românesc timp de veacuri, dacă ne aducem aminte de sutele de mii de martiri, cari și-au jertfit viața pentru acest neam, precum și de durerile sufletești, cari sute de ani au amărit viața strămoșilor noștri — nu știm cu ce să mulțumim noi, generația de azi, că suntem învredniciți de soartă, să ajungem tocmai noi ziua sfântă de astăzi, și după atâtea suferințe ale înaintașilor noștri, tocmai noi să fim împărtașiți de o atât de mare înălțare sufletească.

Mulțumita și recunoștința noastră față de aceasta grație a Provedinței nu ne-o putem arăta decât dovedindu-ne vrednici în aceste sărbătorești clipe de însemnătate timpurilor, pe cari le trăim.

Vrednicia Neamurilor, prin urmare și a noastră, se judecă după temeinicia hotărârilor, ce le iau, după măsura de înălțare sufletească cu care se alătură la aceste hotărâri și după stăruința, cu care se silesc a înlăptui hotărârile luate. Vrednicia noastră o vom dovedi.

Noi, Onorată Adunare Națională, azi suntem ca orbul nenorocit, care ani de-arândul nu a zărit cu ochii lui lumina soarelui și deodată i se desprind ochii închiși pentru a primi razele dătătoare de viață ale eternei lumini. (Aprobări. Așa-e, așa-e).

Fiii poporului nostru au trăit până acum ca orbii în întunerecul negru, lipsit de orice mângâiere, și azi, prin o bunăvoință dumnezeiască și prin vrednicia proprie li s'au deschis vederea ochilor și au văzut lumina sfântă a dreptății și a libertății popoarelor.

Înainte de ce, inspirați de această lumină, am aduce hotărârile noastre, trebuie întâi să ne închinăm cu smerenie înaintea aceluia, cari au făcut să putem străbate întunerecul întărit de veacuri și să ne plecăm genuchii în fața sutelor de mii de frați viteji, cari prin suferințele lor îngrozitoare au despăcat norii grei, ce închideau dinaintea noastră razele luminei: înaintea scumpilor noștri frați, neînvinșii soldați ai armatei române. (Aplauze îndelungate: Trăiască armata română! Trăiască soldații români!) Cuvântul cel dintâi al meu este cel al dorinței, să ne închinăm adânc capetele înaintea marilor umbre ale soldaților români, morți pentru desrobirea noastră, și înaintea soldaților români, cari și azi luptă pentru a înlăptui unirea tuturor Românilor, și înaintea marelui și gloriosului ei Căpitan: Majestatea Sa Rege al României Ferdinand și a întregii Sale Dinastii! (Prelungite aplauze. Întreaga adunare se ridică în picioare și aclamă timp îndelungat. Trăiască Regele Ferdinand! Trăiască Regele României-Mari! Trăiască Regina Maria!)

Onorată Adunare Națională! Istoria ne-a învățat să credem în adevărul cuvintelor, că n'ai să aștepti nimic dela împărații străini, nici dela fiii altor neamuri. Bine poți să aștepti singur numai dela propriile tale puteri. Dovedindu-ni-se acest adevăr peste orice îndoială, datoria noastră nu poate fi alta, decât să cercetăm, cu cea mai mare grijă, unde găsim întreaga forță proprie, care ne poate menține în viitor și ne poate garanta mărirea și gloria Neamului pentru totdeauna.

Ce aș mai putea spune, On. Adunare Națională, după cele auzite până acum pentru a arăta, că în unitatea Neamului Românesc de preutindeni zace aceasta putere (vii aplauze) și ce aș mai putea adauge, ca să întăresc dovezile inpușabile ale referentului nostru antevorbitor pentru a dovedi, că aceasta unitate politică este consecința logică a trecutului nostru istoric și este o absolută necesi-

tate atât pentru noi, cât și pentru întreg Neamul Românesc?

Este de ajuns să pun în vederea Onoratei Adunări Naționale, că unirea tuturor Românilor într'un singur regat și într'un nedespărțit stat este nu numai un ideal sfânt, izvorit din trecutul nostru și din comoara vieții noastre sufletești, ci este și un drept indiscutabil al nostru, în baza ființei noastre naționale unitare. Noi, fiii Națiunii Române de pretutindeni suntem de aceeași obârșie, de aceeași fire, cu o singură și unitară limbă și cultură și suntem încălziti de aceleași tradiții sfinte și de aceleași aspirații mărețe. (Aprobări îndelungate). Când toate aceste sunt unitare, poate încerca cineva, să împiedece manifestarea acestei unități și în ce privește viața politică, sufletește de mult înlăptuită?

Neamurile unitare în viața lor sufletească și unitare în manifestarea conștiinței lor de națiune distinctă, sunt recunoscute în știința modernă și de toată lumea civilizată ca subiecte de drept, înzestrate cu toate atributele unei personalități distincte, cu scop propriu și de sine stătător. Astfel stând lucrul, cine ar putea contesta acestei ființe naționale dreptul de a-și putea însuși croi soartea, de a se conduce ea singură în mod unitar și integral și de a se compune într'un singur trup, precum sufletul îi este unul singur și întreg? (Aplauze îndelungate).

Dacă acest principiu al personalității unei națiuni dă drept Națiunii Române să se consolideze într'un singur stat și să fie și în manifestarea ei externă un singur trup și un singur suflet, o singură și unitară forță — menirea pământească a neamurilor ne impune *absoluta datorință morală* să înlăptuim unitatea politică a Neamului Românesc. Menirea neamurilor este să contribuie în mod propriu, conform însușirilor lor specifice la dezvoltarea civilizațiunii omenești. Aceste însușiri specifice însă nu se pot afirma și nu se pot dezvolta sub o domnire străină și divizată. Dar mai ales nu pot fi utilizate aceste însușiri proprii în serviciul civilizațiunii generale, fără o conștiință, unitară și specifică ocărnuire. Dreptul neamurilor, recunoscut de toată lumea, de a-și forma în mod integral statul lor propriu, este deci și o datorie față de sine și față de civilizația omenească, și în consecință, dacă Neamul Românesc nu s'ar folosi de dreptul său de a-și înlăptui unitatea națională s'ar arăta nevrednic nu numai de timpurile, cari le trăim, ci și de însușirile nobile și fără pereche, cu cari este înzestrat, și prin aceasta s'ar expune disprețului întregii lumi civilizate. (Lungi aplauze și furtunoase aprobări).

Decretând deci Unitatea Națională, vom continua a fi ceea ce am fost noi, Neamul Românesc, totdeauna și ceea ce trebuie să fim pentru vecie: sentinela trează și conștie a civilizațiunii omenești. (Furtunoase aplauze).

Dar îndeosebi, noi Românii din Transilvania, Bănat și Ungaria, suntem în drept și avem datoria să pretindem aceasta unire, pentru că aici a fost *leagănul românismului*. Nu se poate, ca o crudă barbarie să ne silească, ca însuși vatra Neamului Românesc, leagănul aspirațiunilor românești, să fie despărțit de trupul întregii Națiuni deja unite!

Noi nu ne putem închipui viața mai departe fără a fi împreună cu întreg neamul românesc și mai bine voim moarte, decât o viață de schilav umilit, despărțit de frații săi. (Lungi și furtunoase aprobări).

E evident deci, Onorată Adunare Națională, că toate argumentele științei, stabilite de mintea omenească ne dau dreptate în hotărârea noastră, de a

contribui și noi prin alăturarea noastră la înlăptuirea Marelui Regat Român. (Trăiască România Mare! Urale frenetice).

Este evident, că aclamațiunile dvoastre, cu care ați întimpinat proiectul nostru de rezoluțiune nu sunt numai floare frumoasă și trecătoare, a sentimentelor și a însuflețirii naționale, ci sunt o urmare firească a unei convingeri adânci și neștrămutate, izvorită din vederi științifice adoptate de civilizația omenească. (Aprobări)

Dar și considerațiile de natură practică pretind închiegarea într'o singură forță unitară a întreg neamului românesc.

Cum vom putea noi apăra între împrejurări radicale schimbate și pe viitor ființa noastră națională și comorile noastre sufletești, fără a opune pericolul din afară întreaga noastră forță națională? Cum vom putea noi menține integritatea etnică a teritoriului nostru, dacă dezvoltarea vieții noastre culturale și economice nu va fi sub scutul întregului neam românesc? Cum vom putea noi exista izolați și divizați, când toate popoarele din jurul nostru au înlăptuit deja unitatea lor națională? Rupti și împrăstiați între diverse împărății, ne vor sfărma neamurile vecine și vor trece peste noi cum trec valurile turbate peste corăbiile naufragiate, lipsite de mâna tare a cârmaciului. (Așa-i!)

Dar să ne despărțim pentru toate timpurile de aceasta icoană neagră a nenorocirii naționale și să ne înviorăm sufletul cu nădejdea, cu convingerea tare și sfântă, că hotărând a face ceea ce justifică deopotrivă trecutul, dreptul, știința și necesitatea, decisiunea noastră o va accepta și lumea cultă, care nu poate fi pentru menținerea barbariei, a întunerecului și a retrogresiunii. (Vii și îndelungate aprobări).

Să nu trecem însă cu vederea, că în calea împlinirii idealului nostru nu dăm numai de prieteni, ci și de dușmani, cari, mânați de interesul lor rău priceput, se vor sili cu siguranță să împiedece înlăptuirea hotărârei noastre. Nu-l iertat să lăsăm necombătută nici bănulala celor neorientați, nici intriga dușmanilor noștri. Trebuie să constatăm clar și peste orice îndoială ce înțelegem noi sub dreptatea, care vrem să o înlăptuim, și să lămurim cum pricepem noi libertatea și unitatea națiunii noastre.

Pentru înlăturarea oricăror îndoeli asupra intențiilor poporului românesc, am ținut de lipsă, ca în proiectul de rezoluțiune, ce am prezentat, să precizăm principiile, cari ne conduc, în fața căroră, — sunt conștinși — toate intrigile dușmanului trebuie să amuțească. Am ținut să accentuăm aceste principii, cari de altfel fiind totdeauna aproape de sufletul nostru sunt de sine înțeles și pentru a da o icoană întregă a credului nostru politic. (Să auzim!)

Noi, Onorată Adunare Națională, privim în înlăptuirea unității noastre naționale un triumf al libertății omenești. Noi nu voim să devenim din oprimați oprimați, din asupriți asupritori. Noi voim să întronăm pe aceste plaiuri libertatea tuturor neamurilor și a tuturor cetățenilor.

Noi propunem decretarea unirei cu Regatul României a întregii Transilvanii, a întregului Bănat și a întregului teritor locuit de Români al Ungariei. Pe aceste teritorii locuiesc însă și alte neamuri, cu alte însușiri și cu alte tradiții. Noi nu voim să răpim individualitatea etnică nici ființa națională a acestor neamuri. Noi nu vrem să răpim limba nimănui, ci vrem ca fiecare om să aleagă liber limba și credința în care vrea să trăiască atât în viața lui privată cât și în legătură cu viața de stat. Noi

nu vrem să verse nimenea lacrimile, pe cari le-am vărsat noi atâtea veacuri și nu vom să sugem puterea nimănui, așa, cum a fost suptă a noastră veacuri de-arândul. Noi ne încredem în trănicia noastră și în vrednicia proprie și nu vrem să istovim forțele altora. (Aplauze lungi).

Este adânc înrădăcinată în noi convingerea, că numai un regim cu adevărat democratic ne poate întări țara și înălța Neamul. Trebuie să avem concurența organică a tuturor păturilor sociale și a tuturor cetățenilor în serviciul prosperării Statului Român. Un stat modern, îndeosebi în vremuri agitate, cum sunt cele de azi, pretinde mari sacrificii dela cetățenii săi. Aceste sacrificii le pot presta cetățenii numai atunci, dacă sunt în putință, de a-și desvolta toate forțele lor; iar aceasta numai pe lângă o deplină libertate pot să o facă. De aceea libertățile interne ale cetățenilor trebuie să crească în raport cu eforturile externe ale statului. Nu se poate spera, ca cetățeni fără drepturi și ținuți în întunec și în mizerie socială să devie stâlpi siguri ai unui stat modern. Deplină libertate și egală împărțire în puterea de stat a cetățenilor, este singura bază solidă a dezvoltării unui stat. (Aprobări).

Pătura socială cea mai puternică a Neamului Românesc este țărănul român agricultor. Toate aceste haine negre și frunți luminate, cari le vedem aici, au ieșit din poporul nostru țărăn. Nu este aici nici unul dintre noi, a cărui obârșie nu ar fi la plugul românesc, la pământul român, la brazda țărănului român, sfințită de suferințele nesfârșite, decât cari numai credințele i-au fost mai mari! De aceea de gândirea politică a Neamului Românesc a fost strâns legată străduința de a făuri o soartă mai bună țărănului român. O reformă agrară radicală, care să dea pământ țărănului român, și să posibilitizeze concentrarea întregii sale forțe la o producție care să poată de intensă, a fost totdeauna o țintă bine precizată a luptelor politice românești. Această reformă agrară nu ținde la un comunism străin de sufletul țărănului român, nici la răpirea proprietății private, ci la o nivelare justă a raporturilor și a puterilor sociale.

Când cu bucurie constatăm, că în țărănimea noastră avem un factor social puternic și un izvor nesecat a forțelor naționale — trebuie cu durere să constatăm, că avem marele neajuns, de a dispune asupra unei industrii și comerț abia în dezvoltare. De aceea trebuie să ne silim din toate puterile să ne formăm o puternică industrie și un sănătos comerț, ca astfel nu numai să fim liberi, independenți și uniți, ci să fim provăzuți cu toate cele de lipsă. Din munca noastră proprie structura noastră socială trebuie în curând să fie corespunzătoare cerințelor unui stat modern. — Pe lângă marele rău de a nu fi avut aceste clase sociale, am avut și micul bine de a nu fi expuși zguduiriilor, luptelor sociale. Cumintenia pretinde însă, ca să profităm pe de-a întregul de experiențele Apusului plătite atât de scump.

Onorată Adunare Națională! Când decretăm unirea noastră cu Regatul Român, nu putem lăsa din vedere necesitatea unui timp de tranziție, în decursul căruia vor trebui să se concordeze diferențele și particularitățile diferitelor instituții de drept. Schimbări radicale nu se pot înfăptui în câteva zile. Mai ales nu schimbările proiectate în administrație și justiție. De aceea proiectul de rezoluție prezentat dvoastre prevede pentru acest scurt timp de tranziție o autonomie provizorie a ținuturilor acum unite cu Regatul Român, ceea ce însă nu conturbă faptul necondiționatelor noastre alipiri către România.

Neamul Românesc la fondarea viitorului său și asigurarea existenței sale nu poate trece cu vederea raporturile internaționale cu celelalte neamuri. Dacă privim la urmările catastrofale ale tragediei omenești; ce se petrecuse în timpul recent, nu e cu putință să nu constatăm, că aceste nu se pot delătura decât delăturând totodată și posibilitatea de a se repeta aceasta tragedie. Aceasta însă nu se va putea ajunge, decât numai punând stavilă egoismului neîndreptătit și putinței de a strivi fără nici un scrupul cel mai tare pe cel mai slab. În locul suveranității rigid aplicate, trebuie să se înfăptuiască o frățietate universală, care să admită înființând Liga Neamurilor deliberarea conflictelor dintre popoare prin juriu internațional, evitând prin aceasta aplicarea forței brutale reprezentate prin războiu.

Eram încă sub povara oprinării naționale, când frații noștri din Bucovina (Aplauze: Sa trăiască Bucovina!) enunțase unirea lor cu România-Mamă. Eram încă în robie, când acești frați bucovineni eliberați de sub același jug au decretat unirea lor

cu noi, fiind aplicați a-și întinde mâna lor caldă, gata de ocrotire, înspre noi. Ce e mai firesc deci, decât, că în aceste momente, când batem calea străbătută deja de ei, să le trimitem o frățescă închinare.

Sub domnia seculară a Habsburgilor au suferit pe lângă noi multe neamuri eroice, cari de-opotrivă cu noi doreau să rupă lanțurile grele ale opresiunii naționale. Pildele strălucite de eroism național ale acestor neamuri ne-au dat și nouă în zilele grele ale suferinței tărie sufletească și cuvintele lor de îmbărbătare ne-au mângâiat în dureri și ne-au întărit în nădejdi.

Credem a da prin urmare expresiune gândului întreg Neamului Românesc, când propunem în proiectul de rezoluție, să trimitem acestor popoare eliberate, salutul nostru și admirația noastră, dorindu-le acum, ca unor popoare libere, deplină mărire. (Aplauze frenetice).

Să nu uităm, că dacă azi suntem în situația de a ne spune liber cuvântul și de a ne pronunța neîmpiedecați dorința sufletului nostru, avem să mulțumim armatelor victorioase ale puterilor aliate și diplomației strălucite ale acestor puteri. De aceea credem, că trebuie să ne închinăm înaintea genului națiunilor liberatoare și în urmare propunem, să se trimită din aceasta adunare salutul nostru armatei glorioase a Ententei și conducătorilor ei. (Aplauze frenetice, Să trăiască Franța! Să trăiască Wilson! Să trăiască generalul Foch!)

Din aceste considerații rog Onorata Adunare Națională să primească proiectul nostru de rezoluție. (Primim! primim! Urale îndelungate), pentru a întemeia pentru vece România unită și mare și a instăpâni pentru totdeauna o adevărată democrație și deplină dreptate socială! (Urale nesfârșite. Primim unanim! Trăiască România Mare! Aplauze frenetice).

Un decret istoric.

Liceul din Beiuș.

Dr. C. Pavel.

Publicul nostru știe prea bine, că dintre puținele noastre școli medii, sau secundare, nici una n'a avut o soartă mai tristă și mai amară ca și liceul din Beiuș. — Gimnaziul acesta, ridicat acum sunt nouăzeci de ani de episcopul *Vulcan*, lărgit și înzestrat de episcopul *Pavel* și pus sub scutul bisericii românești, dela 1888 se zbate în ghiarele unei urgențe pedagogice, pe cât de imposibile pe atât impusă în aceeași vreme fără nici o considerare și simț omenesc.

De atunci în clasele superioare toate obiectele de învățământ — afară de limba română și studiul religiei, în 2 ore la săptămână — se predau în l. maghiară; tot de-atunci și în clasele inferioare l. maghiară, istoria și geografia.

În vara aceasta a anului 1918 nobilul conte Apponyi, fostul ministru al cultelor, ni-a răpît și gimnaziul inferior — rămânând numai l. rom. lat. germ. în românește — precum și numirile celor cinci profesori și a directorului.

Aceste stări de lucruri insuportabile pe mai departe, în atmosfera principiilor wilsoniene, l-au îndemnat pe P. S. Sa episcopul *Radu*, că în urma dreptului de arhipăstor al unei eparhii românești și patron al acestui institut în ziua de 23 Nov. a. c. să reinstăpânească limba românească în drepturile ei firești la acest gimnaz dând următorul

Decret.

Având în vedere, că la gimnaziul nostru superior greco-catolic din Beiuș numai în mod volnicos a fost scoasă limba românească din dreptul ei firesc ca să fie, precum și fost după încetarea limbii latinești, limba de propunere; având în vedere, că limba română este limba oficială a diecesei greco-catolice din Oradea-mare și că acel gimnaziu este al ei; având în vedere, că limba maternă a ținutului din jurul Beiușului, pentru care mai deaproape a fost întemeiat acel gimnaziu, este limba românească: Noi, după vre-

mile schimbate și pe baza dreptului de liberă dispunere a națiunii române preste soarta sa, — prin acestea aflăm în Domnul de bine a dispune, precum și dispunem următoarele:

Art. 1. Pe viitor, începând cu ziua de 16 Decembrie 1918 st. n. când se redeschid școlile acuma închise pentru morbi, la gimnaziul superior gr.-catolic din Beiuș limba de propunere va fi, ca și la celelalte gimnazii românești din țară, limba românească, care totodată ca studiu ordinar va fi a se propune în atâtea ore la săptămână, ca și alte limbi.

Art. 2. În interesul culturii, la instrucția acelor studenți, și altcum puțin la număr, a căror limbă maternă este cea maghiară, se va putea folosi ca ajutoare și limba aceasta.

Art. 3. Limba oficială a gimnaziului va fi așiderea limba românească.

Art. 4. Limba și literatura maghiară rămâne și pe mai departe studiu obligator ca și la celelalte gimnazii românești din țară.

Art. 5. Cu executarea acestui decret este încredințată direcțiunea gimnaziului, ca și mai sus.

Dat în Beiuș la 23 Noemvrie 1918.

Demetriu Radu m. p.
episcop gr.-cat. de Oradea-mare.

Acest decret s'a publicat oficial și s'a adus la cunoștința Consiliului Național Român din Beiuș la 25 Nov. 1918.

A fost ascultat între lacrimi și aplauze.

A doua zi cetățenii români din loc în frunte cu C. N. R. s'au prezentat înaintea P. S. Sale, ca într'o formă cât de solemnă să deie expresie bucuriei generale și împreună să prăznuim câteva clipe mărețul act cultural.

Vorbirea scurtă și avântată a prezidentului dr. I. Ciordaș a fost la înălțimea momentului. Unul a spus, ceea ce au gândit toți, într'o formă desăvârșită.

P. S. Sa episcopul *Radu* cu ochi înlăcrimați de bucurie dă lui Dzeu mulțumită, că l-ar învrednicit să săvârșească această mare faptă culturală și națională. Declară, că acest decret prin foc și prin apă îl va apăra până la cea din urmă ridicare a brațelor.

Voci de presă.

Magyarország

înregistrează cu întristare știrea, că adunarea națională dela Alba-Iulia a decretat ruperea Românilor de către Maghiari și alipirea la România. S'a hotărît — zice, luarea cu forța a unui teritor considerabil al statului maghiar de o mie de ani. Dar orice a spus adunarea națională, nu poate clătina credința milioaneilor de Maghiari, că Românii nu pot lua dela noi Ardealul și celelalte teritorii maghiare, pentru că la aceasta nu au nici un drept. Ei vreau să pună conferența de pace în fața unor fapte împlinite, dar nu credem, că Antanta să dea mână de ajutor la o silă și nedreptate ca aceasta. Luptele de-o mie de ani ni-au asigurat dreptul la pământul maghiar și nu-l poate lua nimenea în lumea aceasta. (Pământul maghiar nici nu vrea să-l ia nimeni!) Noi credem în dreptatea noastră și ne încredem, că popoarele culte ale Europei nu vor hotărî la conferența de pace, ca pământul Ungariei să fie în continuare fierbere și ca în teritoriile, pe cari adunarea națională dela Alba-Iulia vrea să pună mâna, conviețuirea pasnică să fie cu neputință. Răspunsul la hotărîrea dela Alba-Iulia va fi protestul unanim al țării întregi și credem, că protestul va răsuma așa de tare, încât îl vor auzi popoarele Europei.

Pesti Napló

sonie, că delegații, cari s'au prezentat la Alba-Iulia, n'au reprezentat întreagă populația celor

26 de comitate, în special n'au reprezentat pe Maghiari, Săcui și Sași, ci numai o parte mică a minorității române. Hotărârea de la Alba-Iulia îi dă greutate împrejurarea, că a fost votată și din partea socialistilor români, deși biroul, conducătorii și oratorii adunării s'au recrutat dintre Români de cea mai obscură și reacționară specie. — În proiectul de rezoluție se promit supușilor noului stat toate bunătățile materiale și spirituale, între altele se asigură Maghiarilor și Nemților libertate religioasă, în administrație, școală... Dar ce pret să punem pe promisiunile acestea, ne învață regatul român, care e țara cea mai reacționară în Europa. În România mare o minoritate română vrea să asuprească pe Maghiari, Săcui, Sași, pe Rutenii din Bucovina și Maramurăș, Pe Bulgarii și Turcii din Dobrogea, pe Rutenii și Ovreii din Basarabia. România Mare, care se pregătește, este batjocora cea mai mare a ideii lui Wilson despre instituția statului.

Impresii din revoluție.

Culese la fața locului.

1. Revoluția pe temelii naționale. Ne-au năpăstuit Ungurii de-o mie de ani și i-am urit cu atâta înverșunare, cum numai cel neputincios poate uri pe opresorul său volnic și mai puternic. Dacă am fi putut face revoluția înainte de a izbucni războiul mondial, revoluția poporului român din Ungaria și Transilvania ar fi fost cea mai ideală dintre toate revoluțiile câte le cunoaște istoria, — *revoluție pur națională.*

Isbucni însă înfricoșatul război și milioanele de neputincioși au încăput pe ghiarele molochului militarismului. Am fost târâți în tranșee ca vitele la abator, am servit cu opt cruceri la zi și am răbdat foame mai bine de patru ani de zile. Ni-s'au pusit ogrăzile și ni-s'au risipit familiile pe drumuri. Sute de mii de văduve și orfani blastămă urgia războiului.

În vremea asta cei rămași acasă — indeosebi Ovreii — s'au îngrășat ca vampirii din sângele semenilor săi, din sângele *martirilor*, căci nu-i putem numi eroi, s'au încununat de lux și s'au îmbuibat în plăcerile destrăbălării. Inima bogatului e împietrită și nu cunoaște îndurare. Aceasta pentru gheșeftari.

Administrația, vrând nevrând, s'a făcut u-nealta spurcată a militarismului și s'a infectat și de boala lăcomiei, astfel și ea, precum gheșeftarii ordinari fără nici un scrupul, s'a pus să se îmbogățească. Acesta e adevărul crud pentru domnia dela administrație.

Nu amintesc a treia clasă socială, contra căreia încă e îndreptată furia plebei — *latifundiarii* — căci printre Români, cu deosebire unde funcționez eu, — aproape nu există.

A căzut războiul, militarismul cel orgolios a scăpat din mâni frânele subjugării și milioanele de încătușati au ocupat liberi cărările răsunării. În furtivele primei porniri am scăpat din vedere chiar și noi Români ura față de opresorii noștri de neam și lege, și ne-am aruncat cu toată furia asupra celui mai de aproape simțit dușman: asupra gheșeftarilor și asupra uneltelor administrative. Spre norocul nostru, noi Români am avut puțini de aceștia.

Asa s'a prezentat revoluția la Români în primele zile, în primele faze de dezvoltare. Nu discutăm meritele acesteia în ce privesc referințele de viață ale altor popoare, încât ne privește însă pe noi Români, trebuie considerată ca un dezastru național, ce prea ușor ne putea primejdi înfrunghiparea visului nostru de veacuri: *unirea tuturor Românilor în cadrele unui stat unitar național român.*

Astfel ce e de făcut? Să se nizuiască prin toate mijloacele posibile ca *primo loco să i se dea revoluției un caracter pur național.* Nu cu foc și fer să se sufoace mișcarea, ci prin cele mai largi mijloace de propagandă; să nu permitem să devieze pe cărări ce ne-ar îndepărta de idealul nostru național înfăptuit. În cadrele statului nostru național putem fi apoi și democrați. Ba nu numai că putem fi, dar trebuie să și fim. Aceasta o cere spiritul vremii, căruia nu e permis și nu ne putem opune. Ar fi o luptă de prisos și chiar păcătoasă.

Tr. Mager.

ORGANIZAREA ROMÂNILOR.

Geoagiu.

Garda românească din Geoagiu, care un timp funcționase alături de garda ungurească, azi dispune de atâtea puteri, încât a desarmat garda ungurească și supraveghează singură asupra ordinii și siguranței locale. Comandantul gardei este dl. stegar V. Popoviciu.

Bârsa (comit. Arad.).

La 1 Dec. după sf. liturgie, a fost sfințit seagul gardei române din Bârsa din partea părintelui Ioan Popoviciu. Sub conducerea comandantului Pavel Birău, au defilat sub flamurile slăvitului nostru steag național, în fața bisericii, cântând cu nespusă însuflețire, frumos, marșurile noastre naționale.

Săliște.

După lungi trăgănări, poate cam cu frică, s'au hotărât și Săliștenii a-și organiza garda națională; au început abia cu un 13 însi înarmați și lucrau în contelegere cu garda streină. Dni dr. Stam Șteflea, I. Șteflea, I. N. Dancu cu un zel demn de remarcat s'au pus însă pe muncă și în 6 zile au organizat o gardă de 180 de Români, cari au desarmat streinii, și azi singur Români au răspunderea și puterea în fruntea comună.

Statul învățătorilor români din graniță.

În fața evenimentelor epocale învățătorimea română din fosta graniță militară a Severinului, în adunarea sa ținută în Caransebeș la 21 Nov. a. c., a adus următorul deciz:

1. Învățătorimea română din fosta graniță militară a Severinului se constituie în „Statul învățătorilor români din graniță.”

2. Acest sfat se supune întregu Consiliului Național al Românilor din Ungaria Transilvania și Banat, care e unicul for chemat să hotărască asupra sortii națiunii române.

3. Face apel la întreaga învățătorime română, ca frumoasele principii wilsoniene să le propage și explice poporului incredintat conducătorilor. Să se nizuiască din toate puterile să susțină ordinea publică, spre asigurarea averii și vieții tuturor, fără deosebire de neam și lege, punându-i la inimă, că toate eventualele excese strică cauzei noastre sfinte.

În fine își alege un comitet constător din George Neamțu ca președinte, Ioan V. Micoș, ca notar, Iosif Olariu, Ioan Tărfăloagă și Ilie Feneșan ca membrii.

Iosif Olariu.

Oravița.

Comitetul partidului național român din Oravița și-a reînnoit activitatea în 1 Nov. st. n. a. c. în Oravița — ca centrul Văii Cărașului — sub prezidiul fruntașului avocat și director al băncii „Oravițiana” dr. Petru Cornean, fiind prezenți toți intelectualii și măestrul din ambele Oravițe.

Totatunci s'a constituit și Consiliul militar român, alegându-și de prezident pe inimosul adv. căpitan în rezervă dr. Mihai Grosșian, iar de comandant al gardei naționale — compusă din 80 gardiști, pe căpitanul activ Petru Bolică. Comitetul și garda noastră națională a organizat întreg jurul, așa că avem deja comitete și garde naționale în fiecare comună, cari sunt în deplină activitate și au restabilit și susțin ordinea în 38 de sate.

Dr. Nicolae Hubian.

Solnoc-Dobâca.

Consiliul comitatens român pentru comitatul Solnoc-Dobâca, s'a format astfel: prezident dr. Liviu Micșa, avocat în Dej, viceprezident Teodor Hermann, protopresbiter gr. or. în Dej și Ilariu Boros, protopop gr. cat. în Dej, iar secretari dr. Iosif Boca avocat și Ioan Moldovan, secretar de bancă în Dej. Afară de aceștia consiliul constă din 20 membrii. În acest comitat aproape în fiecare comună s'a înființat sfat sătesc.

Dr. Liviu Micșa.

Vălcani.

În comuna Vălcani, pe lângă toate intrigile s'au înființat consiliul național și garda națională română, iar jandarmii s'au îndepărtat din comună.

De președinte al consiliului a fost ales Eremie Popoviciu învățător, vicepreședinte Iuliu Hălmăgian paroh, iar de secretar Titus Papp învățător. Conducătorul gardei este Pavel Miu, un tânăr vrednic.

Titus Papp

Bistrița-Năsăud.

Din partea senatului român este incredintat cu formarea gardei naționale române din comitatul Bistrița-Năsăud căpitanul Nicolae Antonu, coborât din vechea familie de conducători ai trupelor vechi grănițerești.

Aiud.

Sfatu național român pentru orașul Aiud s'a constituit sub prezidiul protopopului Ioan Maior. Pentru formarea gardei naționale române au fost esmiși din Alba-Iulia: căp. Ilarie Cacovean și sublocot. Virgil Morariu, iar din Blaj stegarii Petru Marcu, Valer Abrudan și Petru Cheșches. După mai multe încercări cu garda națională maghiară din loc, ne-a reușit să defacem fecionii români din acea gardă și să-i înrolăm în garda națională română, sub conducerea subloc. George Popa. Formându-se garda națională română în Aiud, păpit. Ilarie Cacovean, sublocot. Virgil Morariu, Partemie Crișan, Ioan Rusu și Candin Suciș au outreerat satele din cercul Aiud, organizând în fiecare comună garde naționale române.

Coresp.

INFORMAȚIUNI.

Aderări către Marele Cons. Dir. al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania în *Alba-Iulia.*

Salutăm cu căldură entuziastă și cu deplină încredere mărețul consiliu național din cetatea lui Mihai Viteazul.

Visul nostru de secol a ajuns să se îndeplinească. Dumnezeu ni-a ascultat rugăciunile după veacuri de suferințe.

Aderăm cu trup cu suflet la toate hotărârile aduse.

Trătască neamul românesc și falnicul lui conducători! — *Colonia română din Viena.*

✕ *Din Caransebeș s'a expediat la 1 Dec. 1918 următoarea telegramă:*

Statul Național Român — *Alba-Iulia.*

Salutăm cu dragoste Marea Adunare și aderăm cu însuflețire la hotărârile ei. Caransebeșeni: Filaret Musta arhimandrit, dr. Iosif Traian Badescu

protosincol, dr. Iosif Olariu protosincol, dr. Petru Barbu, Aurel Moaca, Alexandru Diaconovich, Ioan Dobromirescu, Petru Mihalescu, Pavel Goantă, Dimitrie Jian, Laurentia Sandru, Ioan Piso, Vasile Marita, Nicolae Velcu, Isidor Tataru, Jefta Biju, Lazar Sciopon, Petru Lepa, dr. Nicolae Ionescu, George Buru preot, dr. Dimitrie Cioloca, dr. Constantin Popasu, dr. Virghil Budintianu.

In 30 Nov. s'a expedit:

Consiliul Național Român — Alba-Iulia.

Opriti în Timișoara a participa la Adunarea mare, primiți alipirea noastră. — *Popist*, căpitan, cercul Bozovici.

Fraților din Bănat. Vestile întristătoare despre soartea voastră ni-a făcut să ne adresăm *șefului resortului armatei naționale și a siguranței publice dr. Ștefan C. Pop*, care ni-a spus că s'a pus imediat în legătură cu factorii competenți atât din Belgrad, cât și cu comandantul suprem al armatei dunărene și în câteva zile toate neînțelegerile vor fi aplanate și cei internați se vor reîntoarce la familiile lor.

Intrarea regelui Ferdinand I. în București. Vineri seara, venind dela Iași, a sosit trenul regal cu Maj. Lor Regele Ferdinand I. și regina Maria în gara Buftea, sub București, unde au fost așteptați Augustii Suverani de generalul francez Berthelot și statul său major. În cursul zilei de Sâmbătă s'au concentrat aici unitățile armatei române și în fruntea lor și-a făcut regele Ferdinand, Duminecă, intrarea triumfală în București îmbrăcat în haine de sărbătoare. Alături de trupele române și-au făcut intrarea în București și trupele franceze ale generalului Berthelot.

IN ZIUA MAREI ADUNĂRI NAȚIONALE din Alba-Iulia în chilia nr. 2 sau nr. 30 a oțelului „Hungaria” am uitat pe masă poștofeli de buzunar cu parale și toate actele. Intre aceste erau și multe acte oficioase referitoare la Adunarea Națională, a cărei notă am fost.

Rog pe acel generos Român, care l-a aflat să lenevoască a trimite actele pe poșta la adresa: „Redacția Românului” Arad Zrinyi-u. 1/a. — Dr. Laurențiu Oanea.

Dor de lumină. Primit din Chiesdul Silvaniei dela un soldat invalid, o scrisoare plină de cuvinte de durere că în aceste zile mari nu-și poate potoli dorul de a ceti foaie românească și ne roagă să-i trimitem ziarul Românul „batâr pe o lună și jumătate gratis”. Iată ce ne scrie:

„Sum copil sărac abia trăiesc de pe o zi pe alta. 4 ani de zile am luptat pe toate fronturile și acum în tîmpul din urmă am devenit grav invalid în groaznică luptă dela „Piave”... Mă năpădesc lacrimile de marea bucurie ce ne-au ajuns aici pe noi Români și totodată mă înfioresc și cu speranțe mă gândesc, cu lacrimi de frică mă tem, că nu miți împlini cererea aceasta, cu lacrimi înocitate de dorul de a ceti foaie Românească, care nu miio pociu procura neavând mijloacele de lipsă. Eu orice mînănc tot flămînd rămân, dacă nam o bună foaie Românească din care să mă hrănesc și să mă luminez, la uol în comună nu intră nici un ziar Românesc și din aceasta lipsă nu mai în întunecare orbesc, și nu mai știm ce să petrec cu neamul nostru Românesc”.

Prietenul redacției noastre d. R. S. Molin, din Vârșet, cunoscut publicului nostru românesc prin scrierile lui economice, întors dela Marea Adunare din Alba-Iulia petrece de câteva zile în Arad, auzind de durerea Chiesdanului invalid a depus la administrația Românului abonamentul pe două luni și începînd cu ziua de azi Românul va fi cetit și în Chiesdul Silvaniei.

Gestul acesta, credem, nu mai are lipsă de comentar.

Neamul românesc, avînd oameni de inimă, cari înțeleg în așa fel durerile sufletești ale țărănilor români, nicicînd nu va avea să se teamă de bolsevichism și anarchism.

Ziaristica maghiară a fost reprezentată la Marea Adunare Națională din Alba-Iulia prin domnii Bolgár Lajos (Aradi Közlöny și Az Est), Szamosi Armánd (Az Ujság) și Jancsó Károly (Világ).

Ziare noui românești. La colțul românismului, în Vârșet, doi dascăli români, P. Bizerea și P. Kámneanț, au pornit o foaie pentru popor, *Opinca*. Apare deocamdată săptămînal.

În Sibiu a reapărut *Foata Poporului*.

Salutăm cu bucurie noul și vechiul confrate.

Ca închinare măreței zile a învierii, cetatea lui Mihail Vodă Viteazul a dat un frumos număr ocazional, sub titlul *Alba-Iulia*.

Steagul nostru tricolor falfăie din 1 Decembrie și pe reședința episcopescă, pe edificiul consistorului și al școlii de fete.

Desvoltarea jandarmeriei. Ministrul de războiu maghiar a lansat următorul apel către jandarmerie:

Jandarmi! Republica are lipsă de voi. Nu poate fi deci vorba despre lichidarea instituției. *Ba va țebu încă desvoltată.* V'am ridicat competențele și până acuma și vom face tot posibilul să vă împinim încă toate dorințele ce trebuie împlinite. Nu trebuie să desperați ei trebuie să aveți numai puțină răbdare, fiindcă voim să desăvârșim această problemă și pentru aceasta avem nevoie de timp. — *Bartha*, ministru de războiu.

Democrație ungurească militară. Revoluția a creiat gardele. Soldații dela poliția militară din Arad, după desființarea ei, trec mai departe ca gardiști în garda ungurească. Insufletirea zilelor din tîi trece, și gardiștii se trezesc că sunt iarăș tractați ca pe vremea honvezimei, când la companie se injură de dimineată, până seara. Foștii soldați dela poliția militară neputînd suporta mai departe purtarea necruțătoare față de dînsii, au ieșit din garda națională maghiară, unde au fost desarmați cerîndu-și drepturile, și s'au infățșat la comanda militară română.

Fala poporenilor mei — ne scrie preotul Nistor din Valeamare — e, că n'au făcut nimînul nici o pagubă, căci ei știu cinsti neamul lor și bunurile altora.

Dăruri. *Virgil Șotropa* profesor i. r. ni-a trimis 300 cor., pentru trebuințele împreunate cu redacția ziarului în aceste zile grele.

Ioachim Bărză proprietar în Mediaș a trimis pentru „Fondul Național” suma de 500 cor.

Vremile mari cer jertfe. Gestul frumos al puștilor dăruiitori până acum, credem că va fi urmat încurînd de toți, cărora le stă în putință și jertfa materială.

Cor românesc în Timișoara. Cu prealabilul consimțămînt și avînd sprijinul inteligenței, d. *Iosif Velcean*, fostul dirigent al Reuniunii rom. din Reșița montană, a inițiat înființarea unui mare cor românesc, compus din toți cîntăreții și cîntărețele din întreg orașul, inclusive suburbile Fabrica, Elisabetinul, Iosefinul și Mehala. Prima convenire s'a ținut Duminecă, la 1 Dec. în sala mare a școlii de muzică, la care a participat multă lume românească. Cu acest prilej d. Velcean a rostit o vorbire ocazională, arătînd necesitatea și rostul acestui cor, menit să infiripeze închiegarea elementului românesc din capitala Bănatului. S'au stabilit apoi orele de instrucție și s'a făcut înscrierea membrilor activi, prezentîndu-se deja cu aceasta primă ocazie 75 cîntăreți. Insufletirea e mare, și avem tot îndemnul să felicităm pe toți, cari își dau silința să prospereze această instituție națională, ce are menirea să cultive doina străbună!

Valoarea coroanei în Belgrad. Comanda superioară a armatelor aflătoare în Balcani și sudul Ungriei a fixat prețul francului francez în 2 cor 10 fileri. Fixarea valorii este o urmare a faptului că în Serbia și Muntenegru se află o sumă foarte mare de bani de ai noștri, la locuitorii acestor două țări. Se dă cu socoteala că ar fi 6—800 milioane coroane.

Băncile din Boemia își înțeleg chemarea. Schimbarea radicală a împrejurărilor economice-financiare ar trebui să ne preocupe zi de zi. Pe prietenii noștri cehi îi vedem încotinuă agitație cât privește viitorul economic-financiar al noului stat cehoslovac. Băncile lor își urcă capitalul așa: Agrární banka (Praga) dela 12 milioane la 20 milioane; Ceska banka cu 16 milioane la 20 milioane, iar Bohemia Actienbank cu 5 milioane capital la 10 milioane.

România mare se compune din vechea Românie, cu un teritor de 138.000 km.² și cu 7.500.000 locuitori, din Basabia cu teritor de 46.000 km.² și cu 2.500.000 locuitori, din Bucovina cu teritor de 10.000 km.² și cu 750.000 locuitori și din Ardeal și părțile locuite de Români din Ungaria, aproximativ cu o întindere de 122.000 km.² și 6.300.000 suflete. Întreagă România mare are prin urmare un teritor de 316.000 km.² cu peste 14 milioane de locuitori.

Aviz. Marea adunare a invalizilor, văduvelor și a celor rămași orfani prin jertfele războiului, care fusese convocată pe ziua de 8 Decembrie a. c. în urma unor pledeci neprevăzute, o amînam pe ziua de 15 Dec. a. c. și se va ținea în sala palatului cultural din Arad. — *Presidiul consiliului invalizilor.*

Traficul cu mărfuri în locul banului. Războiul a oprit omenirea în cursul ei de desvoltare economică pe mulți ani, ba chiar pe decenii. În bătrîna Europă azi banul abia numără ceva. În schimb traficul de mărfuri e în desvoltare continuă. Înainte de războiu hotentotii și popoarele Africii de mijloc schimbau fildesul, piatra scumpă pe oglinzi și lucruri de tîrg, cărute în țara lor de către englezul istet. Așa țărăni în cursul războiului deveniseră îngrijorați de starea lor, vedeau că din țări străine nu mai ajunge la sate nimic, deci nici ei nu-și vindeau produsele economiei lor pe bani, ci mai bucuros schimbau; cu petrolul laptele, grîul cu pielea, zahăr și tutun. În unele ținuturi se stabili o relațiune fixă între produsele agricole și cele ale industriei. Mai tîrziu apoi schimbul de mărfuri devine un fapt de ordinea zilei, banii ajung pe fundul lăzilor.

Toate acestea sunt întrecute de un nou trafic al zilelor noastre anume: *schimbul de moși pentru aur și briliante.* Bogătanului de nu-i place aici și nu se împacă cu starea de azi, se duce în Svițera — a zis-o prietenul Franchet d'Esperey. Asta n'o poate face însă oricine. O fac proprietarii mari și ovreii, cari au strîns aur și scumpeturi de cu vreme. Aceștia sunt adevărații *internaționaliști* și nu socialistii, cari știind numai o limbă vorbi și cunoscînd numai o profesiune, sunt mărginiți la țările țării unde s'au născut. Proprietarul mare își pachetează într'un coferaș pămîntul prefăcut în aur și pleacă în lume.

Iuliu Halmos, dentist diplomat, care a lucrat timp de patru ani în atelierul militar al garnizoanei din Arad și a făcut temeinice studii asupra celor mai nouă rezultate pe terenul dentisticii, și-a redeschis atelierul dentistic din Arad strada Asztalos Sándor nr. 10.

Ordonează dela orele 8 a. m. până la orele 6 scara.

SERVICIUL NOSTRU TELEGRAFIC.

La încheierea ziarului primim din Dej următoarea telegramă:

În Lăpușul-românesc un detașament din Dobrița a pușcat în Români întruniți la adunare. 5 morți, 8 răniți.

Cons. național român.

POSTA REDACȚIEI.

Dr. C. P. și Dr. S. D. — Rugăm să nu Vă supărați, că — din lipsă de spațiu — am fost siliți să reducem articoli.

Dr. I. O. Beluș. — Binevolți a Vă adresa direct reuniunilor de femei în Arad, Orăștie, Blaj, Săliște, Sibiu, Brașov, Făgăraș.

Editor responsabil: **Aurel Rusu.**

Redactor responsabil: **Dr. Sever Miclea.**

Prețul unui exemplar 30 fileri.